

Юлія БУГЕЛЬ

ΑΙ ΟΨΑΙ ΞΝΟΥ ΕΘΑΑΕΟΙ ΕΘ ΑΕΕΑΑΑΙ Û ÒÀ ÑΘΒΑΘΑΑΰΒ
Ï ΘÏ ΟΑÏ ΟÏ Î - Î Î ΕΨΘΕΕΕ ΑΑÏ ΕΨΑΝΥΕΕΘ ΟΝΟΑÏ Î Α

Розглянуто сутність процентної політики банківських установ та визначено необхідність розроблення цілісної концепції процентної політики як необхідної передумови ефективної організації позичкових операцій та формування ефективного кредитного портфеля комерційного банку загалом.

The essence of percent policy of bank institutions is considered and the necessity of development of integral conception of percent policy is certain as necessary precondition of effective organization of the borrowed operations and the forming of effective credit portfolio of commercial bank.

Однією з найважливіших умов ефективного управління комерційними банками власним кредитним портфелем є забезпечення дохідності здійснюваних кредитних операцій, оскільки саме вони становлять основу банківських активів і визначають можливість ефективного функціонування банківських установ на ринку фінансових послуг. Це означає, що однією з найбільш важливих складових процесу формування банківського кредитного портфеля має бути наявність певної системи адекватних способів отримання комерційними банками необхідних прибутків. Можливості ж практичної реалізації цих способів створює формування банком відповідної процентної політики.

Процентна політика, що визначає процес встановлення плати за кредит, утворює один із ключових елементів кредитних відносин, а відтак виражає економічну зацікавленість кредитора у передачі грошових коштів у тимчасове користування. За таких обставин визначення шляхів оптимізації процесу формування банківського кредитного портфеля визначає необхідність, з одного боку, глибокого теоретичного обґрунтування комплексу заходів щодо формування належної концепції процентної політики комерційних банків, а з іншого – визначення базових напрямів оптимізації кредитних операцій банків задля мінімізації процентного ризику.

Процент, тобто плата за кредит, утворює один із ключових елементів кредитних відносин, оскільки слугує вираженням економічної зацікавленості кредитора у передачі грошових коштів у тимчасове користування. Для кредитора плата за надані в позичку кошти являє собою компенсацію невикористаних можливостей щодо інших напрямів прибуткового інвестування наявних у нього грошових ресурсів. Для позичальника процент за кредит є засобом купівлі права користуватися грошовими коштами протягом певного обумовленого договором періоду. Отже йдеться про процент як ціну кредиту, що виступає оплатою його споживчої вартості, тобто здатності задовольняти тимчасові потреби суб'єктів ринку у додаткових коштах. Відтак норму позичкового процента можна розглядати як ціну на гроші, що складається під впливом попиту і пропозиції на них на кредитному ринку.

Однак якщо б комерційні банки у процесі формування власного кредитного портфеля при встановленні плати за кредит орієнтувалися вихідно на кон'юнктурні фактори ринку, тобто співвідношення попиту і пропозиції на банківські позички з боку різних груп клієнтів, то це, очевидно, не було б виправдано з точки зору тієї ролі, яку має відігравати організація кредитування у забезпеченні рентабельної роботи банківських установ, а також забезпеченні потреб різних груп клієнтів у кредитних послугах банків. Відтак ефективність сформованого банком кредитного портфеля була б зведена нанівець.

Це означає, що встановлення належного рівня позичкового процента як плати за кредит має спиратися на оцінку менеджментом банку впливу сукупності факторів макро- і мікроекономічного характеру, дія яких визначає можливості покриття витрат комерційного банку, отримання ним

прибутку, а також управління ризиками при формуванні кредитного портфеля. Для вирішення цього завдання має бути розроблена власна цілісна концепція процентної політики, яка є необхідною умовою ефективної організації позичкових операцій та формування ефективного кредитного портфеля комерційного банку.

Оцінюючи можливості розроблення та реалізації відповідної концепції, потрібно зазначити, що в багатьох працях, присвячених аналізу кредитної діяльності комерційних банків, процес визначення процентних ставок за кредитами розглядається головним чином у практичній площині – з позицій урахування лише окремих факторів, здатних вплинути на величину плати за кредит [1, с. 153; 2, с. 244; 5, с. 172; 4, с. 38]. Мова йде про перелік обмеженого кола факторів, котрі нині зазвичай являють собою основу для встановлення процентних ставок за позичковими операціями банків, а саме: сукупність витрат банку, пов'язаних із залученням кредитних ресурсів та організацією видачі позичок, з одного боку, та динаміка кон'юнктури на кредитному ринку – з іншого. Саме про процентну політику як цілісну систему заходів зі встановлення адекватної плати за кредит у цих працях не йдеться.

Однак якщо вести мову про управління кредитним портфелем комерційного банку з урахуванням кінцевої мети цього процесу – максимізації прибутку за позичковими операціями, то потрібно розуміти, що без належним чином обґрунтованої процентної політики банківські установи не спроможні забезпечити реалізацію інтересів своїх власників, акціонерів та кредиторів. З огляду на це процентну політику комерційного банку слід розглядати не відокремлено, а як невід'ємну складову менеджменту банківських активів і пасивів загалом, та управління кредитним портфелем зокрема. Із цього випливає, що процентна політика як порівняно складний механізм реалізації цінової стратегії банку на ринку кредитних послуг не може обмежуватись простим визначенням сукупності витрат, пов'язаних із формуванням кредитних ресурсів, із додаванням маржі.

Крім цього, можна стверджувати, що відсутність чітко вираженої концепції процентної політики у діяльності вітчизняних комерційних банків зумовлює труднощі в організації позичкових операцій і управлінні кредитним портфелем з огляду на те, що обґрунтування процента як ціни кредиту, виходячи із умов діяльності суб'єктів кредитування, має важливе значення для використання банківських позичок як інструмента стимулювання господарської активності, а недостатня гнучкість банків у цій сфері може мати негативні наслідки для ефективності сформованих кредитних портфелів. Отже, процес встановлення плати за кредит має бути складовою цілісної цінової стратегії банку у формі сформованої певним чином процентної політики.

Сутність процентної політики банку можна трактувати як у широкому, так і у вузькому розуміннях. У широкому розумінні процентна політика має розглядатися тоді, коли йдеться про сукупність активних і пасивних операцій банку, які мають кредитний характер і за якими встановлюється плата у вигляді процента. Отже, сутність процентної політики у широкому розумінні доцільно трактувати як сукупність заходів, спрямованих на встановлення оптимальних процентних ставок при здійсненні депозитних і кредитних операцій з метою забезпечення позитивного рівня маржі, прибуткової роботи банку і мінімізації ризиків, що супроводжують зміну цін на відповідні послуги.

Якщо ж розглядати процес управління кредитним портфелем комерційного банку з точки зору реалізації стратегічних цілей кредитної політики банку, то потрібно розглядати більш вузький аспект процентної політики, формування якої спрямоване саме на досягнення зазначених цілей. Тому сутність процентної політики у вузькому розумінні доцільно трактувати як цілісну систему заходів, що здійснюються в процесі управління кредитним портфелем банку, і спрямовані на встановлення оптимальних ставок позичкового процента, здатних забезпечити належний рівень прибутковості кредитних операцій та мінімізацію ризиків, що їх супроводжують. При цьому якщо вести мову про ризики, то в такому разі йдеться не так про кредитний ризик, завдання з мінімізації якого визначаються концепцією кредитної політики, як про процентний ризик, заходи з управління яким мають бути передбачені відповідною процентною політикою комерційного банку.

Водночас потрібно зазначити, що процентна політика банку саме в такому розумінні має формуватися на основі чіткого документа, який би формувався у вигляді затвердженої належним чином концепції, котра б враховувала вплив усіх можливих факторів розвитку економіки та особливостей діяльності тих груп позичальників, на кредитне обслуговування яких орієнтований банк.

Зазначений документ має включати базові параметри управління кредитним портфелем комерційного банку з точки зору забезпечення належного рівня прибутковості позичкових операцій шляхом встановлення адекватної ціни на кредитні послуги. З нашої точки зору, такими ключовими параметрами, які власне і утворюють відповідні складові частини процентної політики комерційного банку, мають бути такі:

- по-перше, формування переліку й оцінка усіх можливих факторів впливу, які потрібно враховувати при визначенні процентних ставок за кредитами;
- по-друге, визначення особливостей і порядку розрахунку процентних ставок, що встановлюються банком за наданими позичками;
- по-третє, обґрунтування напрямів мінімізації процентного ризику, який супроводжує здійснення кредитних операцій банку і формування кредитного портфеля.

Зазначені складові частини загалом можуть утворювати єдиний документ у вигляді цілісної концепції, яка відображає таку спрямованість процентної політики комерційних банків на ринку, котра б давала змогу найкращим чином забезпечити прибутковість як кожної окремої позичкової операції, так і кредитного портфеля банку загалом.

Формування переліку й оцінка усіх можливих факторів впливу, які потрібно враховувати при визначенні процентних ставок за кредитами, передбачає необхідність чіткого переліку внутрішніх та зовнішніх чинників, здатних вплинути на ціну на банківський кредит, а відтак і ефективність сформованого комерційними банками кредитного портфеля.

Так, до внутрішніх чинників, які пов'язані з умовами діяльності комерційного банку та його клієнтів і мають бути враховані при встановленні плати за кредит, потрібно зарахувати такі.

По-перше, банківські витрати, пов'язані з організацією роботи щодо залучення належного обсягу ресурсів, які можуть бути спрямовані на видачу кредитів. Йдеться передусім про: а) витрати, які визначаються середнім розміром процентної ставки, котра сплачується банком за депозитними рахунками своїх клієнтів, а також ставкою за міжбанківськими кредитами, б) величину організаційних витрат, пов'язаних із залученням банком депозитів і видачею кредитів, в) структуру сформованих банком кредитних ресурсів за сумами і строками, г) розміри обов'язкового резервування коштів на кореспондентському рахунку, д) обсяг проблемних позик у кредитному портфелі банку тощо. Як позитивний момент потрібно відзначити, що врахування зазначених витрат у вітчизняній банківській практиці поступово набуває характеру достатньо відпрацьованого механізму.

По-друге, сума кредиту, що надається, є тим фактором, що впливає на розмір процентної ставки, виходячи з імовірності втрат банку через неплатоспроможність того чи іншого позичальника. За таких обставин більший розмір позички зумовлює більший ризик, що має визначати залежність відповідного розміру процентної ставки, яка в даному разі і виступає платою за ризик. Однак у вітчизняних умовах потрібно розуміти, що ризикованість кредитної операції більшою мірою залежить не стільки від величини позички, скільки від надійності самого позичальника і наданого ним забезпечення.

По-третє, строковість наданих комерційним банком кредитів, що є чинником врахування ризику банківських позичкових операцій, оскільки в конкурентних ринкових умовах триваліший строк виданої позички може визначати більшу ймовірність втрат, а крім цього, інвестування довгострокового характеру мають здебільшого вищу доходність. Щодо терміновості кредиту, то слід визнати наявність у вітчизняних умовах дуже спотвореної залежності плати за кредит залежно від термінів, оскільки існує значний попит на короткострокові кредити, призначенням яких є господарські операції з підвищеною оборотністю капіталу і рівнем доходності, а також попит на споживчі кредити на порівняно короткі строки з високим рівнем процентних виплат.

По-четверте, рівень забезпеченості позички, що надається банком, є чинником, який визначає перспективи покриття можливих втрат кредитора і відповідно рівень процентної ставки як плати за ризик. Забезпечення у вигляді різних видів майна чи майнових прав є нині для банку найголовнішим чинником при вирішенні питання про можливість надання позички (табл. 1). Водночас потрібно зазначити, що надмірне зосередження менеджменту банку саме на цьому чиннику може стати перешкодою адекватному оцінюванню інших якісних аспектів кредитної угоди і встановленню належної плати за кредит.

Характеристика основних форм забезпечення повернення позичок

Форма забезпечення	Застава	Гарантія	Поручительство	Страховання
Документ	Договір застави	Гарантійний лист	Договір поруки	Страховий поліс
Основні засоби реалізації	У разі невиконання позичальником своїх зобов'язань перед банком – реалізація останнім заставленого майна на свою користь	Здійснює виплату суми позички і відсотків за нею в разі настання гарантійного випадку – неповернення позички	Відповідальність поручителя всім своїм майном перед банком у разі неповернення кредиту з боку позичальника	Виплата суми боргу та відсотків страховою компанією в разі настання страхового випадку – неповернення позички

По-п'яте, кредитоспроможність позичальника є чинником, який визначає принципову можливість організації кредитних операцій банку з тим чи іншим клієнтом з точки зору ймовірності неплатоспроможності останнього. Цей фактор має бути основою для диференціації умов кредитної угоди, насамперед плати за кредит. Комерційні банки нашої країни вже на сьогодні мають достатньо напрацьованих методик оцінки кредитоспроможності позичальників, що ґрунтуються як на власних розробках, так і на методиці, запропонованій Національним банком, хоча ще відсутні належні підходи з оцінювання надійності та репутації клієнта, що також визначають імовірний ризик втрат.

По-шосте, рівень процентних ставок у банків-конкурентів, що враховується при встановленні рівня позичкового процента залежно від характеру процентної політики, яку проводить даний банк. Прагнення до додаткового прибутку спонукає встановлювати вищі проценти порівняно з іншими кредиторами. Якщо проводиться політика розширення ринку кредитних послуг, позичковий процент встановлюється на нижчому рівні, ніж у конкурентів.

По-сьоме, норма прибутку від інших активних операцій банку є одним з орієнтирів при встановленні норми позичкового процента. Якщо, наприклад, інвестиційні операції забезпечують банку відносно вищий прибуток (на одиницю вкладеного капіталу), ніж позичкові, то банку необхідно переглянути свою процентну політику в бік підвищення рівня позичкового процента.

Однак, як зазначалось вище, для ефективної реалізації процентної політики банку недостатньо враховувати виключно мікроекономічний аспект організації кредитних операцій, адже на формування банківського кредитного портфеля впливає також ряд факторів макроекономічного характеру. З огляду на це потрібно розуміти, що оцінка зовнішніх чинників впливу на величину плати за кредит є необхідною умовою реалізації банком ефективної процентної політики. На нашу думку, до таких чинників потрібно зарахувати такі.

По-перше, політика центрального банку щодо регулювання рівня процентних ставок на ринку є тим фактором, що визначає вплив регулятивних органів держави в особі центрального банку за допомогою адміністративних або економічних методів на динаміку ставки позичкового процента відповідно до тих завдань, які ставить перед собою держава на тому чи іншому етапі економічного розвитку. Ці завдання визначають тип монетарної політики, яка проводиться. Якщо йдеться про стримування інфляційних процесів і обмеження грошової маси, то одним із засобів досягнення цієї мети є підвищення процентних ставок, що визначається політикою «дорогих грошей». Якщо ж актуальним є завдання стимулювання економічного зростання і збільшення масштабів кредитних вкладень банків в економіку, то спрямованість політики центрального банку набуває зворотного напрямку і має на меті зниження ринкових ставок процента і стимулювання нарощування банками своїх кредитних портфелів.

Чим більш розвинутими є ринкові механізми організації економічних відносин, тим менше використовуються адміністративні інструменти державного регулювання процентних ставок шляхом прямих обмежень і заборон. Головний наголос при цьому має робитися винятково на економічних важелях стимулювання бажаної динаміки процентних ставок на ринку позичкових капіталів. В умовах розвинутих ринкових відносин головним інструментом такого впливу є облікова ставка, що є визначальною у механізмі рефінансування центральним банком комерційних банків. Власне на облікову ставку орієнтуються комерційні банки в розвинутих країнах у процесі реалізації власної процентної політики.

В Україні відповідні регулятивні механізми не є настільки ефективними, як у розвинутих країнах. Тому хоча величина облікової ставки Національного банку України формально і береться комерційними банками до уваги при встановленні ставок за власними кредитними операціями, вона значною мірою має більше інформаційний, ніж регулятивний характер.

По-друге, темпи інфляції в країні є фактором, що має безпосередній вплив на формування процентної політики комерційного банку, оскільки визначає можливості отримання ним прибутків, виходячи з необхідності підтримання реальних процентних ставок на позитивному рівні. Чим вищими є темпи інфляції в країні, тим більше зростають процентні ставки через цінові ризики для кредитора, що являє собою засіб уникнення втрат від знецінення наданих у позичку коштів. Отже, однією із вихідних засад процентної політики комерційних банків має бути обов'язкове врахування інфляційної надбавки при розрахунку процентних ставок за позичковими операціями.

По-третє, динаміка кон'юнктури на кредитному ринку країни є фактором, який характеризує зміну співвідношення між попитом і пропозицією на банківські позички з боку різних груп клієнтів, і який також має бути врахований при формуванні процентної політики комерційного банку, адже кон'юнктурні чинники впливу на динаміку процентних ставок за банківськими кредитами мають у своїй основі особливості економічного розвитку країни у той чи інший період. Зрозуміло, що на стадії економічного підйому попит на банківські кредити зростає, що спричиняє відповідне зростання процентних ставок за позичками. Зниження ж рівня економічної активності спричиняє зворотну динаміку кон'юнктури ринку кредитних послуг, оскільки позичальники мають меншу потребу в залученому капіталі, а ціна на банківські кредити у вигляді процентної ставки буде знижуватися.

Водночас особливості трансформаційних змін в економіці України можуть мати і негативний вплив на динаміку кон'юнктури кредитного ринку, оскільки зростання попиту на позичені кошти може бути наслідком фінансових труднощів підприємств, а не потреб економічного зростання, що визначає необхідність підвищеної уваги банків до оцінки рівня кредитних ризиків при укладанні відповідних угод.

По-четверте, динаміка валютного курсу, що, як і темпи інфляції в країні, є тим чинником, який позначається на купівельній спроможності національної грошової одиниці. Особливо це характерно для економіки в умовах нестабільного перехідного періоду, коли ряд цін на товари і послуги значною мірою залежать від вартості складових частин витрат на їхнє виробництво (енергоносії, сировина, матеріали), що позначається на ефективності тих чи інших поточних господарських операцій або інвестицій і визначає цінову динаміку в країні. Відтак, очікуваний рівень девальвації чи ревальвації національної валюти як фактор зміни вартості кредитних вкладень в іноземній валюті має бути врахований при визначенні спрямування процентної політики комерційного банку.

По-п'яте, розмір бюджетного дефіциту є визначальним фактором при врахуванні динаміки попиту на кредитні ресурси з боку держави, що відображається на зміні ринкових ставок процента. Збільшення бюджетного дефіциту визначає підвищений попит на кредитні ресурси з боку держави, а тому зумовлює зростання ринкових процентних ставок, що мають враховувати комерційні банки при реалізації власної процентної політики.

Отже, врахування усіх необхідних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу при формуванні процентної політики комерційного банку має слугувати засобом досягнення адекватності ставки процента за позичками, що надаються, реальним умовам функціонування банківської установи, а також відповідній ситуації, що складається на ринку у даний період. Чим ширше коло таких факторів буде враховано при розробці цінової стратегії банківської установи на ринку кредитних послуг, тим більшими є можливості для ефективної організації процесу управління банківським кредитним портфелем щодо забезпечення його оптимальної дохідності.

Друга важлива складова процентної політики комерційного банку передбачає визначення особливостей і порядку розрахунку процентних ставок, що встановлюються банком за наданими позичками. Оптимальним варіантом розрахунку є врахування фактичної кількості днів користування позичкою, хоча конкретні умови щодо нарахування процентів визначаються у кожному конкретному випадку в процесі індивідуальних переговорів між банком і позичальником. Визначення кількості днів для розрахунку процентів згідно з чинними нормативами Національного банку України може здійснюватись за трьома основними методами:

- метод «факт / факт», тобто враховується фактична кількість днів у місяці і році;
- метод «факт / 360», коли враховується фактична кількість днів у місяці, а в році – 360 днів;
- метод «30 / 360», тобто за кількість днів у місяці і в році приймаються умовні величини – відповідно 30 і 360.

За механізмом встановлення процентна ставка може бути або фіксованою, що не змінюється протягом усього періоду користування кредитом, або плаваючою, що коригується комерційним банком під впливом різних обставин. У вітчизняних умовах банківські установи обумовлюють у кредитному договорі своє право змінювати рівень процентної ставки за кредит з огляду на зміну тих макроекономічних параметрів, які, з точки зору банку, можуть позначитись на дохідності його позичкових операцій. Такий механізм регулювання ставок як елемент процентної політики можна вважати оптимальним з точки зору можливості комерційного банку самостійно регулювати рівень процента, дозволяючи певним чином нівелювати вплив негативних моментів, спроможних знизити ефективність формування кредитного портфеля.

Нарахування плати за кредит здійснюється залежно від використання формули простих або складних процентів. Так, у випадку простого відсотка щорічно нараховується сума, яка дорівнює:

$$S = P \times r / 100 + P, \quad (1)$$

де P – початкова сума боргу за виданою позичкою, r – величина процентної ставки, S – сума нарощеного боргу з процентами.

Через n років загальна сума дорівнюватиме:

$$S = P + P \times r / 100 \times n = P(1 + r / 100 \times n), \quad (2)$$

де n – строк, число років нарощення боргу.

У випадку складного процента, тобто «процентна ставка від процента», після першого року майбутня вартість позички з відсотками, що має бути повернута банкові, становитиме:

$$S = P \times (1 + r / 100) \times (1 + r / 100) = P \times (1 + r / 100)^2. \quad (3)$$

Через певну кількість (n) років:

$$S = P \times (1 + r / 100)^n. \quad (4)$$

При такому методі нарахування проводиться не лише на основну суму кредиту, а й на нараховані за попередній період проценти.

Потрібно зазначити, що ефективність процентної політики комерційного банку значною мірою залежить і від врахування ряду факторів макроекономічного характеру, що здатні впливати на дохідність кредитних операцій. Серед них одне з головних місць належить інфляції, що обумовлює потребу включення цього параметра до розрахунку процентних ставок. Це означає, що необхідною умовою ефективності процентної політики є також забезпечення належної компенсації кредитору самої суми процентних платежів, тому номінальна процентна ставка може визначатися і за такою формулою:

$$R_n = R_r + I + R_r \times I, \quad (5)$$

де R_n – номінальна процентна ставка, R_r – реальна ставка процента, I – темпи інфляції в країні.

При цьому додавання параметру I до реальної процентної ставки компенсує комерційному банку знецінення основної суми кредиту внаслідок зростання цін, а додавання добутку $R_r \times I$ компенсує зниження вартості реального процента.

Ще однією з найважливіших складових частин банківської процентної політики має бути обґрунтування можливостей мінімізації процентного ризику, який супроводжує здійснення кредитних операцій банку і формування кредитного портфеля.

Серед основних таких можливостей, які можуть бути реалізовані банком, можна назвати такі:

- управління процентною маржею;
- управління розривом;
- використання хеджування.

Управління процентною маржею, тобто різницею між процентними доходами від активів, які приносять прибуток, і процентними витратами за зобов'язаннями, передбачає постійний контроль за змінами процентних ставок за кредитами і депозитами та оцінку оптимального співвідношення між сумами і строками залучення й розміщення коштів.

Оптимальним варіантом зазначеної структури для банку є відповідність сум і строків, на які залучаються різного роду пасиви зі строками формування банківських активів та їхніми обсягами відповідно до величини залучених ресурсів. Це визначає можливості комерційного банку отримувати стабільний розмір маржі в результаті підтримання чіткої залежності між змінами процентних надходжень від позичкових операцій і витрат на залучення депозитів та інших ресурсів.

Однак при використанні цього методу управління процентним ризиком потрібно враховувати, що тісне ув'язування структури активів і пасивів банку може негативно позначитися на рівні його конкурентоспроможності, оскільки заздалегідь визначається і конкретна структура банківського кредитного портфеля, причому незалежно від потреб у тих чи інших видах позичок різних груп клієнтів банку. З огляду на це управління процентною маржею має бути доповнене іншими способами мінімізації процентного ризику.

Так, метод управління розривом засновується на виокремленні активів і пасивів банку, чутливих до зміни процентних ставок. Такими чутливими банківські активи чи пасиви є за умов, що: дата перегляду плаваючої процентної ставки міститься в зафіксованому інтервалі часу; строк виконання зобов'язання чи отримання активу настає в цьому інтервалі; термін проміжної або часткової виплати основної суми міститься у цьому ж інтервалі; очікується зміна базової процентної ставки, взятої за основу ціноутворення активів чи зобов'язань (наприклад, облікова ставка Національного банку України).

Банк вважається відносно захищеним від негативного впливу такої зміни, якщо для кожного періоду вартість його активів і пасивів, чутливих до зміни процентних ставок, є однаковою.

Щоб активно використовувати можливості управління розривом у практичній банківській діяльності, необхідно: по-перше, підтримувати диверсифікований за ставками, строками і секторами господарства портфель банківських активів; по-друге, розробляти оперативні плани управління активами і пасивами з урахуванням поточного стану і прогнозів зміни процентних ставок на ринку.

Зміст методу хеджування передбачає страхування від втрат унаслідок процентного ризику на основі укладення банком двох протилежних угод, в одній із яких він виграє від зміни процентної ставки, а в іншій – програє. Йдеться про створення позабалансової позиції, яка дає змогу компенсувати фінансові втрати від процентного ризику за балансовою позицією. Інакше кажучи, хеджування дає змогу повністю або частково нейтралізувати ризик зміни вартості активів чи зобов'язань банку в майбутньому за допомогою використання похідних фінансових інструментів, що відображають відповідні строкові угоди – форвардні контракти, ф'ючерсні контракти, процентні свопи, процентні опціони.

Метод хеджування, як один зі способів управління процентним ризиком, у перспективі може стати найбільш оптимальним у вітчизняній банківській практиці з огляду на можливості мінімізації втрат банку за допомогою використання похідних цінних паперів. Однак за нинішнього рівня розвитку фондового ринку в Україні, відсутності належної нормативної бази, мережі посередників, орієнтованих на роботу з такими інструментами, достатньої кількості надійних партнерів для укладення відповідних угод потрібно розуміти, що цей метод слід розглядати лише як перспективний, проте недостатньо дієвий у нинішніх умовах. З огляду на це процентна політика банку має охоплювати сукупність різних методів управління процентним ризиком, що можуть бути використані банком як напрям удосконалення своїх кредитних операцій.

Таким чином, процентна політика є не лише засобом досягнення належної дохідності кредитних вкладень і ефективності сформованого банком кредитного портфеля, а й засобом досягнення комерційним банком стійких конкурентних переваг на фінансовому ринку як з точки зору пропонування клієнтам оптимальної ціни на кредитні послуги, так і з точки зору ефективного управління процентним ризиком, що є ключовим параметром у реалізації стратегії «виживання» банку на ринку та формування чіткої стратегії стійкого розвитку та розширення напрямів кредитної діяльності.

Література

1. *Банківські операції : підруч. / [за ред. проф. А. М. Мороза]. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.*
2. *Банковское дело : учеб. / [под ред. Г. Н. Белоглазовой Л. П. Кроливецкой]. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 592 с.*
3. *Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика : навч. посіб. / Д. І. Коваленко. – К. : ЦУЛ, 2011. – 352 с.*
4. *Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / [за ред. В. В. Вітлінського]. – К. : Знання, 2000. – 251 с.*
5. *Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посіб. / В. Д. Лагутін. – К. : Знання, 2000. – 215 с.*